

FİLİSTİN EKONOMİK YAPISI VE VERGİ SİSTEMİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

An Evaluation On Palestine Economic Structure And Tax System

Yrd.Doç.Dr. Habip DEMİRHAN

Hakkari Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, habipdemirhan@hakkari.edu.tr, Hakkari/Türkiye

Yrd.Doç.Dr. Mehmet DAĞ

Hakkari Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, mehmetdag@hakkari.edu.tr, Hakkari/Türkiye

Demirhan, H. & Dağ, M. (2017). "Filistin Ekonomik Yapısı Ve Vergi Sistemi Üzerine Bir Değerlendirme", Vol:3, Issue:16; pp:419-428 (ISSN:2149-8598)

ARTICLE INFO

Article History

Makale Geliş Tarihi

Article Arrival Date

01/10/2017

Makale Yayın Kabul Tarihi

The Published Rel. Date

15/11/2017

Anahtar Kelimeler

Filistin, Ekonomik Yapı, Mali Yapı, Vergi Sistemi

Keywords

Palestine, Economic Structure, Fiscal Structure, Tax System

ÖZ

Kamu harcamalarının finansman kaynakları içerisindeki en önemli paya sahip olan vergi, sistemsel açıdan ülkelere göre farklılık arz etmektedir. Bu farklılıklar ülkelerin siyasi, ekonomik ve mali yapılarına göre şekillenmektedir. Vergi sistemleri içerisinde bu farklılıklardan kaynaklı olarak oranlar, istisnalar ve muafiyetler değişebilmektedir. Son yıllarda dünya genelinde vergi uyumlaştırma çalışmaları yürütülerek bu farklılıklar azaltılmaya çalışılmaktadır. Ekonomik ve sosyal gelişmelere bağlı olarak ülkelerin vergi sistemlerinde de güncellemeye gidilmektedir. Ülkeler arasında yapılan ikili anlaşmalarda bu durum kendisini göstermektedir. Filistin, dünya gündemine sürekli olarak siyasi boyutlarıyla gelmekte olan bir ülkedir. Bu ülkenin ekonomik ve mali yapısının mevcut durumuna dair çalışmaların sayısı diğer ülkelere oranla kısıtlı kalmaktadır. Bu sebeple de Filistin vergi sistemi ile ilgili yapılacak çalışmaların literatüre katkı sunacağı düşüldüğünden çalışmamızda, öncelikle ülkenin siyasi yapısına kısaca değinilecek, daha sonra genel ekonomik durumu ve Türkiye ile ikili ekonomik ilişkiler hakkında bilgi verilecektir. Çalışmanın son kısmında ise ülkenin vergi sistemi ele alınacaktır. Elde edilen bilgiler çerçevesinde Filistin Devleti'nin vergi sistemi ile ilgili değerlendirmelerde bulunulacaktır.

ABSTRACT

The tax, which has the most important share in the financial resources of public expenditures, differs systematically from country to country. The political, economic and financial structure of countries are affected these differences. Rates, exceptions and exemptions can change due to these differences within the tax systems. In order to reduce these differences, the effort of harmonizing the taxation have been increased in recent years. Depending on economic and social developments, the tax systems of the countries are also being updated. The effects of this situation can be seen in bilateral agreements between countries. Palestine is a country that find a place with its political issues in the world's agenda. The number of studies on the current state of economic and financial structure of this country is limited compared to other countries. For this reason, in the light of the fact that the works to be done about the Palestinian tax system will contribute to the literature, so that, we will first briefly discuss the political structure of the country, then the general economic situation and information on bilateral economic relations with Turkey. In the last part of the study, the tax system of the country will be discussed. In conclusion, assessments will be made on the tax system of the Palestinian State within the framework of provided information.

1. GİRİŞ

Ortadoğu ve dünya gündeminde sürekli siyasi olaylarla yer alan Filistin Devleti genel olarak tarihsel boyutları itibariyle Filistin Sorunu ile birlikte değerlendirilmektedir. Filistin Devleti siyasi, hukuki, mali ve ekonomik boyutları ile çeşitli araştırmalara konu olmaktadır. Mali yapısı ele alındığında çeşitlilik gösteren uygulamaların mevcut olduğu görülmekte iken ekonomik durum ve ilişkilerin de ülkenin siyasi durumuna bağlı olarak sıklıkla değişkenlik gösterdiği görülmektedir.

Filistin Devleti'nin mali yapısı ülkenin idari yapısına bağlı olarak bölgelere göre değişkenlik göstermekte olup, vergi uygulamaları açısından da bu nedenle bir uygulama birliğinden söz etmek mümkün değildir. Ekonomik durum açısından ise temel ekonomik kaynakların kısıtlı olması nedeniyle büyüme ve kalkınmada problemler yaşandığı ve dış yardımlara bağlı kaldığı görülmektedir.

Çalışmada Filistin Devleti'nin öncelikle siyasi yapısına kısaca değinilecek, daha sonra ekonomik ve mali yapısı ve Türkiye ile ikili ekonomik ilişkileri hakkında durum analizi yapılarak değerlendirmelerde bulunulacaktır.

2. SİYASAL YAPI

Özerk bir yapıya sahip olan Filistin Ulusal Yönetimi (FUY), Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) ile İsrail arasında 1993 ve 1995 yıllarında imzalanan Oslo Anlaşmaları çerçevesinde Filistin Devleti kuruluncaya kadar geçen "Ara Dönem" (Interim Period) için oluşturulmuş geçici bir yönetimdir (Kudüs Başkonsolosluğu;2013).

Yaklaşık olarak 4 milyon nüfusa sahip olan Filistin Özerk Yönetimi'nin resmi dili Arapça olup günlük kullanılan diğer diller arasında İbranice, İngilizce ve Fransızca yer almaktadır. Filistin toprakları 3 büyük din tarafından kutsal sayıldığından bu durumun bir yansıması olarak çok dinli bir yapıya sahiptir. Nüfusun % 88'i Müslümanlardan (% 86 Sünni, % 2 Şii), % 2,4'ü Hıristiyanlardan ve % 9,6'sı da Yahudilerden oluşmaktadır. Kudüs, Batı Şeria ve Gazze şeridi olarak bölgelere ayrılmıştır. Batı Şeria'da 120'nin üzerinde İsrail yerleşim birimi bulunmaktadır. 2005 yılı sonuna doğru İsrail yerleşimci ve askeri unsurlarının tahliyesinden sonra Gazze Şeridi bölgesinde İsrail nüfusu bulunmamaktadır. Filistin topraklarındaki nüfusun yaklaşık % 44'ü mültecilerden oluşmaktadır.

Yasama organı özellikleri taşıyan, seçimle göreve gelmiş temsilcilerden oluşan ve FUY'nin yasama organı olan Filistin Yasama Konseyi (FYK), yürütme erki üzerinde güçlü bir etki veya denetim yetkisine sahip değildir. 2002 yılında Quartet tarafından ortaya konan yol haritası uyarınca FUY'inde başlatılan reformlar kapsamında, 2003 yılında FUY Temel Yasası'nda değişiklikler yapılarak Başkan'ın yetkilerinin sınırlandırılması amacıyla Başbakanlık kurumu ihdas edilmişse de FKÖ ve FUY tarihi gelişimi içerisindeki alışlageldik "tek lider" esasına dayalı gelenek çerçevesinde, Başbakan'ın yetkilerinin sınırlı ve Başkan'ın yetkilerinin olabildiğince geniş olması dolayısıyla, FUY rejimi, parlamenter sistemden çok Başkanlık sistemi özelliğini taşımaktadır.

1948 yılından beri işgal altında olan Filistin topraklarında halkın yürüttüğü bağımsızlık mücadelesi kendi siyasi yapılarını ve aktörlerini yaratmıştır. İlk hükümet 1948 yılının Ekim ayında kurulmuş fakat gerek Arap ülkelerinden gerekse de uluslar arası kamuoyunda bekledikleri desteği bulamamışlardır. Bu durum Filistin'de farklı tarzda örgütlenme biçimlerinin doğmasını beraberinde getirmiştir.

İsrail devleti kurulduktan sonra Filistinliler zorunlu göçe tabi tutulmuşlar ve mülteci olarak çeşitli Arap ülkelerine yerleştirilmişlerdir. İsrail'in ABD ile ilişkilerinin giderek güçlenmesi ve Arap ülkelerinden de istedikleri desteği alamamalarından ötürü siyasi çözüm konusunda bu ülkelerden umutlarını yitirmişlerdir (Demir vd.,2012:4)

Ülkedeki güncel siyasi gelişmeler şu şekilde özetlenebilir. 2014 yılında Hamas ve El Fetih uzlaşması ile kurulan teknokrat hükümet, 2015 yılında istifa etmiş, yerine küçük değişikliklerle yine bir teknokrat hükümet kurulmuştur. 132 üyeli meclis 2007 yılından bu yana toplanamamaktadır. Meclisin görev süresi teknik olarak 2010 yılında sona ermiştir. Filistin Devlet Başkanı Mahmut Abbas'tır.

Ülkedeki iki önemli siyasal gruptan, Hamas, Mayıs 2017'de İsmail Haniye'nin yerine Yahya Sinvar'ı lider olarak seçmiş ve 1967 sınırlarını kabul edeceğini açıklayarak politikasında önemli değişiklikler yapmıştır (Dış İlişkiler Ekonomik Kurulu,2017:2).

Görüldüğü üzere ülkenin genel siyasi yapısına ülke içi istikrarsızlık hakim olup bunda İsrail ile yaşanan çatışmalı ortamın da etkisi mevcuttur.

2.1. Yerel Yönetim Yapısı

Filistin Yönetimi seçim bölgeleri olarak da ayrılan 16 idari bölgeden oluşmaktadır. Bu bölgelerin onbiri Batı Şeria'da (Kudüs, Eriha, Beytüllahim, Hebron, Nablus, Cenin, Turkalm, Tuba, Salfit, Ramallah), beşi de Gazze'de (Kuzey Gazze, Gazze, Deir- Al-Balah, Han Yunus, Refah) yer almaktadır. Gazze ve Batı Şeria'da toplam 331 belediye mevcuttur. Belediyeler az da olsa mali açıdan özerk bir yapıya sahiptirler. Belediyeler ilk başta kendilerine alt yapı projeleri için ayrılan bütçeleri artırma hakkına sahiptirler.

3. EKONOMİK DURUMU

2007 Haziran ayında Hamas'ın Gazze Şeridi'nde yönetimi ele geçirmesi sonucu İsrail'in aldığı bir kararla Gazze'ye yönelik her türlü mal giriş ve çıkışını durdurmasıyla birlikte halkın temel ihtiyaç maddelerine erişimde karşılaştığı zorluklar ciddi bir yoksulluğa ve sosyal koşullarda bozulmaya yol açmıştır.

2008 yılında meydana gelen İsrail saldırıları ile ekonomik açıdan çok zor koşullarda bulunan Gazze Şeridi'nde altyapı tamamen çökmüştür. Savaştan bu yana Gazze'nin yeniden imarına yönelik çalışmalar devam etmektedir. Bununla birlikte Gazze ile Mısır arasında bağlantı sağlayan Refah Kapısı, İsrail'in 27 Aralık 2008 ile 18 Ocak 2009 arasında 22 günlük saldırılarının ardından yerle bir olan bölgeye insani yardım geçişleri için son aylarda aralıklarla açılmaktadır.

Diğer taraftan, 2007 Kasım ayında düzenlenen Annapolis Zirvesi sonrasında gerçekleştirilen Paris Konferansı'nda taahhüt edilen yardım miktarı çerçevesinde, Filistin'e yapılmakta olan yardımların istikrarlı bir şekilde süreceği anlaşılmıştır. Öte yandan, ağırlıklı olarak ithalata bağımlı olan Filistin ekonomisi, para arzının da yerli kanallarla karşılanamıyor olması nedeniyle tamamen dış faktörlere dayanan bir yapıya sahiptir.

Küçük fakat dışa açık Filistin ekonomisi 2011 yılında büyük bir büyüme göstermiştir. Gazze'deki büyüme, Batı Şeria'dan daha yüksek olmuştur. Bu büyüme, yurtdışı bağışlara ve İsrail'in Batı Şeria'da hareket serbestisini artırmasına ve yeraltı tünelleri ve ablukanın hafifletilmesiyle dayalı görünmektedir. Fakirlik oranı düşmüştür. İşsizlik oranı düşmeye devam etmiştir. Öte yandan sanayi sektöründe büyüme mütevazı kalmışken, hizmetler sektörü özellikle de inşaat sektörü büyümüştür. Dış ticaret açığı çok yüksek kalmaya devam etmiştir. Aralarındaki siyasi çatışmaya rağmen, İsrail, Filistin Yönetiminin en büyük ticaret ortağı olmaya devam etmektedir. Filistin'de eğitim düzeyi yüksek olmasına rağmen, işgücünün nitelikleri iş dünyasının ihtiyacını karşılayamamaktadır. 2014 yılında ise Gazze yoğun bir İsrail saldırısına uğramış, altyapı ve ekonomi büyük oranda tahrip edilmiştir, yeniden inşa faaliyetleri için ise uluslararası destek şarttır.

Filistin'de müteşebbis olarak nitelendirilebilecek bir işadami sınıfı mevcut olmakla birlikte, ülkenin içinde bulunduğu durum ticari faaliyetler ile iç ve dış yatırımların istenilen düzeye çıkartılmasının önünde engel teşkil etmektedir

Filistin Ekonomisinde Yaşanan Temel Sorunlar:

- ✓ Doğal kaynaklar üzerinde tasarruf yetkisi sorunu,
- ✓ Dönem dönem tekrarlanan ve ekonomiyi de ağır biçimde tahrip eden İsrail saldırıları;
- ✓ Ekonomik üretim yapısının hem tarım hem sanayi ürünlerinde gelişmemiş olması,
- ✓ Ekonomik gelişmeyi destekleyecek istikrar ve siyasi iradenin yokluğu ve siyasi nedenlerle ticari ilişkilerin doğrudan gerçekleştirilememesi olarak sıralanabilir.

Ülkedeki para politikalarına bakıldığında ise, bu konuda düzenleyici kurumsal yapının tam olarak gelişmediği gözlenmektedir. 1997'de çıkarılan kanunla kuruluşu düzenlenen Filistin Para Kanunu ve 2002 de çıkarılan Bankalar Kanunuyla düzenlenen bankacılık sektörü, para arzının Filistin Otoritesine bağlı olmayışı nedeniyle bağımsız işleyişten uzaktır. Kanunla para arzını düzenlemek ve bankalara işletim izni vermek gibi merkez bankasının genel görevleri para kurumuna verilmiş olup, konuya ilişkin tüm alt düzenlemeleri yapmak da bu kuruma bırakılmıştır (Ekonomi Bakanlığı, 2017)

Tablo 1: Filistin'de Genel Ekonomik Durum

Ülke Ekonomisi (2015- tahmini)			
GSYH (milyar \$ - cari fiyatlar)	12,7	Enflasyon Oranı (%)	1,4
Reel GSYİH Büyüme Oranı (%)	2,8	İşsizlik Oranı (%)	25,9
Nüfus (milyon)	4,69	İhracat (fob- milyon \$)	1.443
Nüfus artış hızı (%)	2,9	İthalat (fob- milyon \$)	5.986
Kişi Başına GSYİH (\$)	2.865		

Kaynak: T.C. Kudüs Başkonsolosluğu

Tablo 1'de 2015 yılı itibariyle Filistin'deki ekonomik durumu özetleyen verilere yer verilmiştir. Buna göre ekonomide yüksek bir işsizlik oranı ve düşük bir milli gelir olduğu görülmektedir.

Filistin'in dış ticaretine bakıldığında;

Başlıca ticaret ortakları: Ürdün, Türkiye, Çin, Almanya, Suudi Arabistan, Katar

Başlıca ihracat kalemleri: Taş, çimento, plastik ürünleri, demir-çelik, zeytin, sebze/meyve

Başlıca ithalat kalemleri: Petrol ürünleri, demir/çelik, plastik araç-gereç vb., hububat

Türkiye ile İkili Ticari ve Ekonomik İlişkiler:

Başlıca ticaret ortakları: Ürdün, Türkiye, Çin, Almanya, Suudi Arabistan, Katar

Başlıca ihracat kalemleri: Taş, çimento, plastik ürünleri, demir-çelik, zeytin,sebze, meyve

Başlıca ithalat kalemleri: Petrol ürünleri, demir/çelik, plastik araç-gereç vb., hububat olduğu görülmektedir.

Ülkenin dış ticareti üzerine genel bir değerlendirme yapıldığında sanayisinin gelişmemiş olmasından dolayı ülkenin kendi lehine bir ticaret ilişkisinin kurulamadığı görülmektedir. Bu noktada sanayinin geliştirilmesi ile yerel kaynakların ekonomiye kazandırılması konusunda çalışmalar yürütülmesi gerektiği ifade edilebilir.

Tablo 2: Türkiye-Filistin Dış Ticaret Değerleri (Bin ABD Doları)

Yıl	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
2017*	61 160	3 042	64 202	58 118
2016	94 372	3 364	97 736	91 008
2015	82.224	2.343	84.567	79.881
2014	90.945	2.502	93.447	88.442
2013	75.507	1.134	76.640	74.373
2012	62.696	464	63.159	62.232
2011	49.092	271	49.363	48.821
2010	40.305	576	40.881	39.729
2009	29.523	274	29.797	29.248
2008	20.690	429	21.119	20.261
2007	21.247	762	22.009	20.485
2006	21.154	501	21.654	20.653

Kaynak:T.C. Dışişleri Bakanlığı, T.C. Ekonomi Bakanlığı, TÜİK (Bin ABD Doları)

*2017 Ekim Ayı Verileri

2010-2016 döneminde ihracatımızın 40,3 milyon \$'dan 94,4 milyon \$'a yükseldiği, ithalatın ise 576 bin \$'dan 3,4 milyon \$'a çıktığı görülmektedir. Öte yandan, Türkiye'nin ülkeye ihracatının ikili ticaret hacminin %97'ini oluşturduğu göze çarpmaktadır. Filistin'in kısıtlı üretim kapasitesi nedeniyle ithalatımız çok sınırlıdır.

Türkiye'nin Filistin'e ihracatına bakıldığında tarım ve gıda ürünlerinin ağırlığı açıkça görülmektedir. Bisküvi ve gofretler, buğday unu, çikolata mamuller, tütün, ayçiçeği yağı, seramik karolar, bitkisel yağlar, halılar, işlenmiş petrol ürünleri, plastik borular ve demir-çelik profiller en önemli ihraç kalemleridir.

Filistin'den ithalatımızın %98'ini hurma uluşturmaktadır. Cam, mobilya, yıkama müstahzarları az miktarda olsa da, Filistin'den ithal edilen diğer ürünlerdir(Dış İlişkiler Ekonomik Kurulu,2017:4).

Öte yandan, Türkiye'nin ülkeye ihracatının ikili ticaret hacminin %97'ini oluşturduğu göze çarpmaktadır. Filistin'in kısıtlı üretim kapasitesi nedeniyle ithalatımız çok sınırlıdır. Ancak Türkiye, Filistin ile arasındaki ekonomik ve ticari ilişkilerin gelişmesine önem atfetmektedir. Bu bağlamda iki ülke iş çevreleri arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi amacıyla 1994 yılında Türkiye-Filistin İş Konseyi Kurulmuştur.

AB müktesebatına uyum çalışmaları çerçevesinde, ülkemiz ile Filistin arasında 2004 yılında imzalanan Geçici Serbest Ticaret Anlaşması'ndan sonra Filistin ile aramızdaki ekonomik ve ticari ilişkilerde devamlı bir ilerleme kaydedilmiştir.

2013 yılında kurulan Türkiye-Filistin Ekonomik İşbirliği Konseyi, iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin güçlendirilmesi yönünde yeni bir adımı teşkil etmiştir.

Yine Filistin ekonomisine destek çalışmaları çerçevesinde, ülkemiz hâlihazırda Cenin'de yer alan 920 dönüm büyüklüğündeki bir arazi üzerinde Cenin Sanayi Bölgesi'nin kurulmasına yönelik çalışmalarını sürdürmektedir. 2014 yılında TOBB tarafından Filistin Hükümeti'ne 10 milyon ABD Doları aktararak bahse konu arazinin kamulaştırılması sağlanmıştır. Sanayi bölgesi arazisine su, elektrik ve yol gibi alt yapı hizmetlerinin ulaştırılmasına yönelik çalışmalar başlamış olup, sanayi bölgesinin master planı ilgili Filistin kuruluşlarına iletilmiştir. Yakın gelecekte inşaatına başlanacak sanayi bölgesi hizmete girdiğinde Filistin'in en büyük serbest sanayi bölgesi olacak ve oluşturacağı istihdam imkânlarıyla Filistin ekonomisine önemli katkılar sunacaktır (Ekonomi Bakanlığı, 2017)

Türkiye, Filistin'in ekonomik büyümesine destek olmak amacıyla Filistin ile Serbest Ticaret Anlaşması imzalamıştır. Bu anlaşma, 20 Temmuz 2004 tarihinde İstanbul'da imzalanmış, 01 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye-Filistin Serbest Ticaret Anlaşması sanayi ürünlerindeki gümrük vergileri, miktar kısıtlamaları ve eş etkili vergi ve önlemlerin kaldırılması, teknik mevzuat, tarım ürünlerindeki taviz değişimi, hayvan ve bitki sağlığı önlemleri, hizmetler ve yatırımlar, genel hükümler hususlarında düzenlemeler içermektedir.

Anlaşmanın başlıca hedefleri; taraflar arasındaki ekonomik işbirliğinin artırılması ve güçlendirilmesi, mal ticaretindeki kısıtlamaların kaldırılması, uygun rekabet koşullarının yaratılması, karşılıklı yatırımların teşvik edilmesi, tarafların üçüncü ülke piyasalarındaki ticaret ve işbirliğinin geliştirilmesidir. Anlaşma, Filistin'in özel durumu göz önünde bulundurularak, Filistin halkının refahına destek vermek üzere, Türkiye ve Filistin arasında ekonomik işbirliğinin geliştirilmesine yönelik bir şekilde kaleme alınmıştır. Bu kapsamda, tarım sektöründen sanayi sektörüne, turizmden kalite altyapısının geliştirilmesine kadar birçok alanda işbirliği yapılması ve gerekli durumlarda Filistin'e yardım sağlanması amaçlanmıştır (Dış İlişkiler Ekonomik Kurulu,2017:6).

Filistin'in ekonomik yapısıyla ilgili genel bir değerlendirme yapmak gerekirse, başta Türkiye olmak üzere birkaç ülkenin yardımlarıyla ekonomik yapısını korumaya çalışan Filistin Bölgesi'nde ekonomik kalkınmadan önce politik istikrarın inşa edilmesi gerektiği görülmektedir(Karagöl, 2014:5).

Filistin'de müteşebbis olarak nitelendirilebilecek bir işadami sınıfı mevcut olmakla birlikte, ülkenin içinde bulunduğu durum ticari faaliyetler ile iç ve dış yatırımların istenilen düzeye çıkartılmasının önünde engel teşkil etmektedir.(Dış İlişkiler Ekonomik Kurulu,2017:6)

Politik istikrarın sağlanmasıyla beraber ülkenin ekonomik kaynakları verimli bir şekilde kullanılabilir ve ülkenin kalkınması yolunda önemli adımlar atılabilecektir.

4. VERGİ SİSTEMİ

Çalışmanın bu kısmında Filistin Vergi sistemi hakkında bilgi verilecektir. Bu kapsamda öncelikle vergi sisteminin tarihsel sürecine kısaca değinilecek, daha sonra vergi yapısı ve vergi uygulamaları hakkında bilgi verilecektir.

4.1. Tarihsel Süreç

Filistin'de ilk vergi sistemi Osmanlı döneminde uygulanan ve kırsal kesimden alınan 3 vergi türü ile başlamıştır. Bunlar; arazinin % değeri üzerinden alınan arazi vergisi, aşar vergisi ve hayvan vergilerinden oluşmaktaydı. 1947 yılında İngiliz mandasında iken ilk gelir vergisi uygulaması görülmüştür (Institut de La Méditerranée,2005). Sonraki yıllarda ise Filistin topraklarında askeri yönetim hüküm sürmüş süreç içerisinde Ürdün Vergi Kanunu uygulamaları da görülmekle beraber, Oslo görüşmelerinin başladığı 90'lı yılların ortalarına kadar vergi sisteminde herhangi bir gelişme olmamıştır.

2004 yılının sonlarına kadar Gazze ve Batı Şeria'da iki farklı vergi kanunu yürürlükteydi. Bunlar 1964 tarihli Ürdün Gelir Vergisi Kanunu ile 1947 tarihli Filistin Gelir Vergisi Kanunlarıydı. 2005 yılında Filistin Vergi sistemi için yeni bir vergi kanunu resmi gazetede ilan edildi. Bu kanun ile her iki bölgenin vergi sistemi bütünleştirildi.

4.2. Vergi Yapısı

2005 yılından sonra uygulamaya geçen kanun çerçevesinde Filistin Yönetimi içerisinde dolaylı ve dolaysız vergi ayrımı ilk defa net bir biçimde ele alınmıştır. Bu kanun çerçevesinde vergi yapısını aşağıdaki tabloda görebilmekteyiz.

KDV ve Diğer Vergileri Doğrudan vergilerden olan gelir vergilerinin toplanmasına ilişkin hükümler 1994 yılında yapılan Gazze Erika Mutabakatıyla düzenlenmiş olup, mutakabat uyarınca, İsrail'de istihdam edilen Filistinli çalışanlardan alınan gelir vergilerinin %75'i Filistin otoritesine iade edilecektir. Aynı şekilde, Filistin Yönetimi adına uygulanacak olan %15-16 arasında KDV de Filistin Yönetimi'ne ait olacaktır.

Dış dünyadan aldığı uluslararası yardımlarla ayakta duran Filistin, Ocak 2006'da Hamas'ın parlamentoda çoğunluğu almasıyla dış yardımların kesilmesi tehlikesiyle karşı karşıya kalmış, İsrail'den almakta olduğu gümrük ve KDV vergilerinin ödenmesi askıya alınmıştır.

Ülkenin gümrük vergileri açısından Paris Protokolü çerçevesinde uygulamalar gerçekleştirilmektedir. Buna göre, Paris protokolünde düzenlenmiş olan ithalattan gümrük vergisi ve diğer eş etkili vergiler alınması uygulamasında, ancak; ithal edilen ürünün varış yerinin (destinasyon) Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nden oluşan Filistin topraklarında bir yer olarak gösterilmesi durumunda alınan vergi Filistin Yönetimi'ne transfer edilmektedir. Bu nedenle gümrük çıkış beyannamelerinde varış yerinin Batı Şeria toprakları olarak beyan edilmesi Filistin Yönetimi açısından önem taşımaktadır

Doğrudan vergilerden olan gelir vergilerinin toplanmasına ilişkin hükümler 1994 yılında yapılan Gazze Erika Mutabakatıyla düzenlenmiş olup, mutakabat uyarınca, İsrail'de istihdam edilen Filistinli çalışanlardan alınan gelir vergilerinin %75'i Filistin otoritesine iade edilecektir. Aynı şekilde, Filistin Yönetimi adına uygulanacak olan %15-16 arasında KDV de Filistin Yönetimi'ne ait olacaktır (Dış İlişkiler Ekonomik Kurulu, 2017).

Tablo 3: Filistin Vergi Yapısı

Vergiler	Oranlar
Gelir Vergisi	
Serbest Meslek Geliri	%8-%16
Ücret Geliri	%8-%16
Kurum Geliri	%16
Dolaylı Vergiler	
KDV	%16
Alım Vergisi	Değişen oranlarda (ortalama %50)
Gümrük Vergisi	Malın türüne göre (%0-%200)
Üretim mallarından alınan ÖTV	Satış değerinin ortalama %30'u
Ek Vergi	%10-%190
Petrol Ürünleri Harcı	%20-%60 artı KDV
Alkol ve Tütünden alınan ÖTV	Satış tutarının %50'si
Araç Tescil Vergisi	Değerinin %2'si (\$100-3500)

Kaynak: Tarafımızdan derlenmiştir.

Tablo 3'te Filistin Vergi yapısı hakkında genel bilgilere yer verilmiştir. Buna göre vergi yapısında ülkenin ekonomik durumunun önemli etkileri bulunduğu gözlemlenmektedir.

Tablo 4: Yerel Yönetim Vergileri

Belediye Vergileri	Batı Şeria	Gazze Şeridi
Emlak Vergisi	Kira değerinin %17'si	%15
Eğitim Vergisi	Kira değerinin % 7'si	Yoktur.
Zanaat Ruhsatları	\$10-\$250 arası	Yoktur.
İş Ruhsatları	\$18-\$3500 arası	\$10-\$1500 arası
Yerel Köy Vergileri		
Anket Vergisi (Baş Vergisi)	Kişi başına \$4	Yoktur
Kırsal Mülk Vergileri	Dönüm başına \$6	Kira bedelinin %15'i
İş Ruhsatları	Yıllık \$15-\$90	Yıllık \$5-\$50

Kaynak: Tarafımızdan derlenmiştir.

Tablo 4'te verilen yerel yönetim vergileri incelendiğinde ülkedeki yerel idare yapısının parçalı olmasına bağlı olarak farklı vergi rejimleri uygulandığı görülmektedir.

4.2.1 Kişisel Gelir Vergisi

Yasalarda aksi belirtilmediği sürece, gelir vergisi Filistin'de herhangi bir birey tarafından gerçekleştirilen faaliyetlerden dolayı elde edilen bütün gelirler üzerinden alınır. Filistin uyuğunda

olanlar bir takvim yılı içerisinde Filistin'de 120 gün ikamet ettiklerinde gelir vergisine tabi olurlar. Filistin uyruğunda olmayanlar bir takvim yılı içerisinde en az 183 gün kalmak koşuluyla mükellef olurlar.

Vergiye tabi gelir yukarıda da belirtildiği gibi kanunda aksine bir hüküm olmadıkça kişilerin elde ettiği tüm gelirleri kapsamaktadır. İkameti Filistin'de bulunan şirketler tarafından yerleşik olan ve olmayan kişilere ödenen nakit temettüler vergiden istisna edilmiştir.

Faiz gelirleri vergiye tabidir. Bankalar, müşterileri tarafından kazanılan faiz gelirleri üzerinden %5 oranında vergi kesmek zorundadırlar. Kira gelirleri olağan gelirler olarak kabul edilir ve kanunda belirlenen oranlar çerçevesinde vergiye tabi tutulurlar.

Gelir vergiden istisna edilen gelirler;

- ✓ Emeklilik aidatları ve İş Kanunu uyarınca ödenen götürü miktarlar. İş Kanununun belirlediği sınırların üstünde ödenen tutarlar vergiye tabidir.
- ✓ Birleşmiş Milletler tarafından kendi personeline aylıklar ve ödemeler
- ✓ Maliye Bakanı tarafından onaylanan emeklilik, tasarruf, güvenlik ve sağlık sigorta fonları gelirleri
- ✓ Filistin'de yerleşik şirketler tarafından dağıtılan nakit ve hisse kar payları
- ✓ İş kazası veya ölüm ve çalışanların sağlık giderleri için ödenen tazminatlar

Hisse senedi ve tahvil satışından doğan kazançların % 75 vergiye tabidir. Sermaye kazançları diğer gelirler ile birlikte toplanarak vergiye tabi tutulur. Sermaye kayıplarının % 75'i indirim konusu yapılabilmektedir.

Yerli ve yabancı olup yerleşmiş sayılan kimseler;

- ✓ 30,000 NIS tutarında ikamet indirimi
- ✓ Bina veya evin satın alınmasında bir kereliğine özgü olmak üzere 30, 000 NIS tutarında indirim veya konut kredisi için ödenecek olan gerçek faiz ödemesinin yıllık maksimum 4 000 NIS tutarında indirimi
- ✓ Brüt maaşın %10'u
- ✓ Bireyin kendisi, eşi veya çocukları için yıllık 6000 NIS tutarında üniversite öğrencisi muafiyeti (maksimum iki öğrenci olabilir)
- ✓ Çalışanların emeklilik planları, ihtiyat fonları, sağlık sigortası veya Maliye Bakanı tarafından onaylanmış diğer fonlara katılım payları

Geliri elde etmek için yapılan faaliyetler sırasında yapılan tüm işletme harcamaları indirim konusu yapılabilmektedir. Ancak, bağış, eğitim ve ağırlama giderleri için belli sınırlamalar mevcuttur.

Filistin vergi sisteminde gelir vergisi artan oranlı bir tarife olarak uygulanmaktadır. Buna göre;

- ✓ 0-40 000 NIS arası % 5
- ✓ 40 001-80 000 arası % 10
- ✓ 80 001 ve üzeri %15 şeklinde vergilendirilmektedir.

Vergilendirme indirimler yapıldıktan sonra kalan safi tutar üzerinden yapılır.

Stopaj Vergisi: Yerleşik olan vergiye tabi kişiler tarafından yerleşik olmayan kişi ve kurumlara yapılan ödemeler üzerinden %10 stopaj kesintisi yapılır. Stopaj brüt ödeme üzerinden uygulanır. Yerel kişilere kira ödemesi yapan ve hizmetlerin yerel sağlayıcılarına ile tedarikçilerine ödeme yapan bütün devlet kurumları ve sermaye şirketleri Kaynakta Kesinti Belgesi (Deduction at Source Certificate) almak zorundadırlar. 2 500 NIS üzeri ödemeler Belgede yer alan oran çerçevesinde stopaja tabi tutulur. Yararlanıcılar bu belgeyi sağlamadıkları takdirde ödemeler üzerinden yapılacak stopaj oranı % 10 olarak uygulanır. Bireyler uygun muhasebe kayıtlarına bağlı kaldıkları sürece zarar ve kayıplar 5 yıl süreli olarak yapılacak karlar üzerinden indirim konusu yapılabilmektedir. Bu zararların geriye doğru indirimi yasaklanmıştır.

4.2.2. Emlak Vergisi

Emlak vergisi taşınmaz değerlerin kira değeri üzerinden % 17 oranında vergiye tabidir. Kira bedelinin % 20'si vergiden istisna edilmiştir.

Beyanname ve Ödeme Şekilleri

Vergilendirme dönemi bir takvim yılıdır. Vergi beyannameleri Arapça olarak doldurulmuş bir form şeklinde mali yılın bitimini takiben 4 ay içinde teslim edilir. Vergi borçlarının toplam tutarı beyanname verildiği anda ödenmelidir. Evli kişiler gelirin her türü üzerinden ortak bir şekilde vergilendirilebildiği gibi ayrı ayrı da vergiye tabi tutulabilirler. Ancak, ayrı ayrı olarak vergiye tabi tutulurlarsa bile konut yardımı sadece biri için indirim konusu yapılabilmektedir. Vergi düzenlemeleri peşin vergi ödemeleri için teşvikler sağlamaktadır;

- ✓ Mali yılın birinci ve ikinci ayında yapılan ödemeler için % 8 oranında
- ✓ Mali yılın üçüncü ayında yapılan ödemeler için % 6 oranında indirim sağlanmaktadır.

Bunlara ek olarak, vergi yılının sonunda beyannamesini zamanında veren ve ödemesini zamanında yapanlar için özel teşvikler sunulmaktadır. Birinci ayda yapılan ödemeler için %4, ikinci ve üçüncü aylarda yapılan ödemeler için %2 oranından vergi indirimi teşviki sunulmaktadır.

Filistin Yönetimi, Umman, Sri Lanka, Sudan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Vietnam ile ikili anlaşmalar imzalamıştır.

4.2.3. Kurumlar Vergisi

Filistinli şirketler ile yabancı şirketlerin Filistin'de yer alan temsilcileri, Filistin'de yaptıkları faaliyetler üzerinden kurumlar vergisine tabidirler. Filistin'de kayıtlı olan şirketler Filistin şirketi olarak kabul edilir. Filistin'de kayıtlı yabancı bir şirketin şubesine bir Filistinli şirket gibi muamelede bulunur. Filistin'de kurumlar vergisi düz oranlı bir yapıda değildir. Buna göre geliri 125 000 NIS'e kadar olan şirketler %15, 125 000 NIS üzeri olanlar ise % 25 oranında kurumlar vergisine tabidir. Hayat sigortası şirketleri için şirketin toplam sahip olduğu hayat sigortası primleri üzerinden % 5 oranında kurumlar vergisi uygulanır.

2011 yılında düzenlenen Yatırım Teşviki Kanunu çerçevesinde onaylanan şirketler yatırım miktarına bağlı olarak 7 ila 10 yıl arasında tam muafiyetten yararlanabilirler. Bu avantajlardan yararlanabilmek için Filistin Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı ile bir başvuru belgesi imzalanmış olması gerekmektedir.

Hisse senedi ve tahvil satışından doğan kazançların % 25'i hariç sermaye kazançları vergiye tabidir. Sermaye kayıpları indirilebilmektedir. Sermaye kazançları diğer gelirler ile toplanarak standart kurumlar vergisi oranı çerçevesinde vergiye tabi tutulur.

Şirketler, mali yıl sonunu takip eden 4 ay içinde beyanname vermek zorundadırlar. İlgili yasal kurumlar aksini belirtmediği müddetçe bütün şirketler takvim yılını vergi dönemi olarak kabul etmek zorundadırlar. Sonuç olarak vergi beyannameleri ve ödemeleri 30 Nisan'a kadar verilmiş olmak zorundadır. Beyanname verildiği anda vergi ödenmek zorundadır. Hesaplanan gelir vergisi ödemesi Maliye Bakanı tarafından verilen talimatnamelere uygun olarak yapılmalıdır. Vergi düzenlemeleri vergi yılı içinde yapılan peşin vergi ödemeleri için teşvikler sağlamaktadır. Vergi teşvikleri ilgili vergi yılının başında ilan edilir.

Bunlara ek olarak, vergi yılının sonunda beyannamesini zamanında veren ve ödemesini zamanında yapanlar için özel teşvikler sunulmaktadır. Birinci ve ikinci ayda yapılan ödemeler için %4, üçüncü ayda yapılan ödemeler için %2 oranından vergi indirimi teşviki sunulmaktadır.

Filistin'de yerleşik olan şirketler tarafından dağıtılan kar payları vergiden istisna edilmiştir. Temettü gelirlerinin % 20'si (değişebilmektedir) kanunen kabul edilmeyen gider olarak gelire geri eklenmelidir.

Mudilere bankalara tarafından yapılan faiz ödemeleri, yerel bankalar arası mevduat faizi hariç, % 5 oranında stopaja tabidir.

Ticari Kazançlar

Vergiye tabi gelir belirli şirketlerin belirli sınırlamalar çerçevesinde düzenlenen finansal tablolarında raporladıkları gelirdir. Kanunda aksine bir hüküm olmadıkça, bütün gelir türleri vergiye tabidir. Çiftçilerin bireysel olarak tarımdan elde ettikleri gelir vergiden istisna tutulmuştur. Geliri elde etmek için yapılan tüm giderler indirilebilmektedir. Eğlence ve bağış gibi giderler bazı sınırlamalara tabidir. Şirket merkezi, şubelerin net vergiye tabi gelirin % 2'sini geçmeyecek şekilde masraf olarak gösterebilir.

Vergi kanunlarında stok maliyetlerini belirlemek için belirli bir yöntem belirlenmemiştir. Bankalar ve sigorta şirketleri hariç, genel itibariyle karşılıklar vergiden indirimine tabi değildir. Bankalar kötü borç karşılıklarını indirebilmekte ve sigorta şirketleri de devam eden riskinin bir parçası olarak ve olağanüstü durumlar için ayırdığı karşılıkları indirebilmektedir.

Yabancı Temettü Vergisi: Yabancı şirketin Filistin'de ortaklara dağıttığı kar payı üzerinden %15 oranında tevkifat yapılır. Filistinli şirketlerin dağıttıkları kar payları nerede olursa olsun, uyruğu ne olursa olsun fark etmeksizin vergi kapsamı dışında tutulmuştur.

4.2.4. Katma Değer Vergisi

Tüm yerel mal ve hizmetler üzerinden %16 oranında alınan tüketim tabanlı bir vergidir (Palestinian Investment Promotion Agency, 2013). Birden fazla çalışanı olan ve yıllık olarak 50 000 \$ dan fazla satış yapan büyük şirketler % 16 oranında KDV öderler. Bu kapsamda olan şirketler KDV faturası tanzim edebilirler. Büyük şirketler satışları üzerinden KDV toplarlar ve alımlarında ödedikleri KDV'yi de ödeyecekleri KDV'den indirebilmektedirler.

Birden fazla çalışanı olan ve yıllık olarak 50 000 \$ dan az satış yapan küçük şirketler %16 oranında KDV öderler. Bu kapsamdaki şirketler KDV faturası düzenleme hakkına sahip değildirler. Küçük şirketler satışlarından dolayı topladıkları KDV'den büyük şirketlerden yaptıkları alımlar üzerinden ödedikleri KDV'yi düşebilmektedirler.

Gelirleri 12 000\$ dan az olan şirketler KDV ödemezler. Bu şirketler takvim yılı sonunda bir öz değerlendirme raporu hazırlayarak satışlarını beyan etmelidirler.

Bankalar ve sigorta şirketleri gibi finansal şirketler her ay çalışanların maaşları üzerinden %16 tutarında KDV öderler. Bunun yanı sıra bu tür şirketler yarıyıl ya da yıl sonunda elde edilen kar üzerinden % 16 tutarında KDV öderler.

Kar amacı gütmeyen kuruluşlar KDV'den muaftırlar.

İthalatçılar, ithal ettikleri mallar üzerinden %16 oranında KDV öderler ve KDV beyannamesi verdiklerinde bu vergiyi, girdiler üzerinden alınan vergi olarak indirilebilmektedir.

İşe başlama maliyetlerinden dolayı ödenen KDV, ilgili makbuzların ibrazını müteakiben 1-6 ay içinde iade edilir.

Eğer ay boyunca satış işlemleri gerçekleşmemişse şirketler KDV beyanı vermezler. Vergi iadeleri nakit veya kredi şeklinde de olabilir.

İhracat KDV'ye tabi değildir.

Filistin yönetimi tarafından desteklenen projelere KDV muafiyet ve istisnaları tanınmıştır. Örneğin, finansal kuruluşların yatırımları, okul öncesi eğitim, AR-GE çalışmaları projeleri, ulaşım projeleri, altyapı projeleri ve gıda işleme projeleri gibi projeler KDV'nin kapsamı dışındadır.

4.2.5. Diğer Vergiler

- a) **Sermaye Kazançları Vergisi:** İşletmeler ve şirketler sermaye üzerinden vergiye tabi değildirler.
- b) **Hizmet Sözleşmelerinden Alınan Vergi:** Hizmet sözleşmeleri sonucunda ortaya çıkan ve kazanılan gelir vergiye tabidir.
- c) **Kar payı, Kiralar ve Haklar:** Kar üzerinden ödenen paylar vergiye tabidir. Sermayenin yeniden dağıtımı sonucunda ödenen paylar vergiden istisna edilmiştir. Gayri maddi haklar ve kira ödemeleri istisna edilmemiştir. Geçmiş karlar yalnızca yatırıma dönüştürüldüğünde istisna edilmiştir.
- d) **Alım Vergisi:** Alım vergisi imalatçılar ve ithalatçılar tarafından giriş limanında bazı tüketici ürünler üzerinden ödenmektedir. İhracat için imal edilen ürünlerden alınmamaktadır. Ürünlerin türüne ve belirlenen oranlar çerçevesinde %5-%95 arasında değişmektedir.
- e) **Veraset ve İntikal Vergisi:** Filistin'de veraset ve intikal üzerinden ödenen bir vergi yoktur.

5. SONUÇ

Filistin, 20.yüzyıl boyunca diğer Orta Doğu ülkeleri gibi politik istikrarsızlıkla anılan bir ülke olmuştur. Yaşanan gergin ve çatışmalı ortama bağlı olarak ülkenin ekonomik durumu istenilen düzeye gelememiştir. Ekonomik duruma bağlı olarak da mali yapının da sağlam temellere oturmadığı görülmektedir. Buna karşın ekonomik yapının düzeltilmesi konusunda istenilen düzeyde olmasa da dış ekonomik yardımların devam etmesine bağlı olarak ekonomik kalkınmanın çok yavaş bir düzeyde seyrettiği izlenmektedir. Türkiye ise, giderek artan düzeyde kurulan ekonomik ilişkiler yoluyla Filistin ekonomisine katkı sağlamaya devam etmektedir.

Tarihsel gelişimine bakıldığında, Filistin Vergi Sistemi'nde ilk zamanlarda Osmanlı, İngiliz Mandası etkileri görülmekle beraber sonraki yıllarda (1947 yılından itibaren) askeri müdahaleler sonucunda pek bir gelişim gözlenememiştir. Bu süreç içerisinde Ürdün Hukuk sisteminin de etkileri görülmüştür. En önemli iki bölge olan Gazze ve Batı Şeria'da farklı yapıda kanun uygulamalarına rastlanmıştır. Aradaki bu farklılıklar 2005 yılında yürürlüğe giren Kanun ile birlikte bütüncül hale getirilmiştir.

Filistin yönetiminin vergi sistemi tam anlamıyla oturmuş bir düzeyde değildir. Kendi para birimi bulunmamaktadır. Ayrıca bazı zamanlarda İsrail'in el koyduğu vergi hakları bulunmaktadır. Filistin vergi sistemi son yıllarda düzenli bir şekilde toparlanma içerisinde olmasına rağmen tam bağımsızlığın var olmaması dolayısıyla uygulamalarda sorunlar yaşanabilmektedir.

KAYNAKÇA

Arı T.,(2005), Geçmişten Günümüze Ortadoğu Siyaset, Savaş ve Diplomasi, Alfa Yayınları, İstanbul,

Demir, G. N. ;Torlak F. vd. (2012), "Filistin'de Siyasi Aktörler ve Partiler", (Ed: Selin M. Bölme, Ufuk Ulutaş), Siyaset Ekonomik ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA), Sayı:4

Filistin Ulusal Kurtuluş Hareketi (El Fetih) Resmi sayfası: <http://www.fateh.ps> (Erişim Tarihi:11.09.2017)

Institut de La Méditerranée, Palestina Country Profile: The Road Ahead For Palestine, Economic REsearch Forum, Egypt, February 2005, France. <http://www.femise.org/PDF/cp/cp-palestine-0602.pdf> (Erişim Tarihi:06.09.2014)

Karagöl, E.T. "Abluka Altında Bir Ekonomi: Filistin Ekonomisi", <https://www.setav.org/abluka-altinda-bir-ekonomi-filistin-ekonomisi/>, (Erişim Tarihi:01.09.2017)

Palestinian Investment Promotion Agency, http://www.pipa.gov.ps/country_profile.asp# (Erişim Tarihi:10.11.2015)

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Filistin'in Ekonomisi, <http://www.mfa.gov.tr/filistin-ekonomisi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi:01.10.2017)

Türkiye Cumhuriyeti Dış İlişkiler Ekonomik Kurulu,(2017) Filistin Ülke Bülteni, <https://www.deik.org.tr/uploads/filistin-ulke-bulteni-ekim-2017.pdf>, (Erişim Tarihi:10.10.2017)

Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı, Filistin'in Genel Ekonomik Durumu, <https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/dislliskiler/ulkeler/ulke-detay/Filistin> (10.10.2017)

Türkiye Cumhuriyeti Kudüs Başkonsolosluğu, <http://kudus.bk.mfa.gov.tr/ShowInfoNotes.aspx?ID=121239> (Erişim Tarihi:11.12.2015)